

Meno a priezvisko: Sarah Klopštock

Ročník: Sexta B

Vek: 16 rokov

Téma: „Slovenské národné povstanie“ (80 rokov od uplynutia SNP)

Názov a adresa školy: ŠPMNDaG, Skalická cesta 1

Meno a priezvisko zodpovedného učiteľa: Dominika Ondriašová

Kontakt: dondriasova@spmndag.sk, tel. číslo

Táto práca prináša svedectvo o udalostiach, ktoré zasiahli do životov mnohých ľudí, a zároveň odhaľuje príbeh odvahy jedného z nich. Ján Osvaldik opisuje životný príbeh svojho otca, ktorý sa s neochvejným odhodlaním zapojil do povstania, čo mu bolo neskôr aj osudné. Tento príbeh ukazuje nielen historický význam povstania, ale aj tiché hrdinstvo jednotlivcov, ktorí boli ochotní obetovať všetko pre svoj ideál slobody.

Prostredníctvom osobných spomienok a príbehov svojho otca nám toto dielo umožňuje nahliadnuť do života človeka, ktorý, hoci nebol v popredí veľkých dejín, prispel k formovaniu národného odporu. Je to svedectvo o neviditeľných, ale o to významnejších obetiach, ktoré nás dnes vedú k hlbšiemu pochopeniu odvahy.

Ladislav Osvaldik
Zdroj: Archív J. Osvladik

Pred vojnou pracoval môj otec na ministerstve v Prahe. Po vzniku autonómie Slovenska v roku 1938 bol povinne presunutý na ministerstvo v Bratislave. Keďže bol vzdelaný a hovoril maďarsky, nemecky, francúzsky a česky a pracoval tiež ako vysokopostavený úradník ministerstva, bol poverený zastupovaním Slovenska pri jednaniach v Berlíne a v Prahe. Taktiež asistoval pri vytyčovaní nových hraníc po Viedenskej arbitráži. Bol tiež svedkom vytvárania Slovenska ako fašistického štátu. Som však na môjho otca hrdý. Ako jeden z mála odmietol takmer povinné členstvo v Hlinkovej strane a v podobných organizáciách. Bojoval za to, čo považoval za správne.

Neskôr bol na Slovensku vysokým štátnym úradníkom na ministerstve verejných prác, bol tam na pozícii prednostu prezídia. To je po ministrovi asi 3. alebo 4. pozícia. Mal pod palcom celé Slovensko a mal informácie o tom, čo sa v jeho rezorte deje. Počas svojej kariéry sa zoznámil aj s istým Alexandrom Kordom. Bol to vlastne otcov priateľ a vtedy ešte plukovník slovenskej armády. Tento Korda organizoval povstanie z vojenského hľadiska aj ako prípravu v roku 1944, ale ešte aj dávno pred ním za pomoci môjho otca. To povstanie nám totiž nespadlo ako manna z neba 29. augusta, ono sa pripravovalo viac-menej od čias mníchovskej dohody a vyžadovalo to roky príprav i mnoho rizík a nebezpečenstva. Bola to situácia, keď bol svet v šoku a nepredpokladal, že by sa mohol rýchlo a ľahko zmeniť.

Jan Auerhan
Zdroj: Archív J. Osvaldik

U nás v rodine sa po generácie vlastne pestoval, v dobrom zmysle slova, kult T. G. Masaryka. Ctil sa demokratický odkaz 1. republiky, ktorý mohol byť vzorom pre celú vtedajšiu Európu. Ctil sa i odkaz, tradície a vojenské úspechy legionárov a zahraničného vojska v 1. svetovej vojne. Vrcholom tragédie v rodine, z dôvodu okupácie v roku 1942, bola poprava dedovho brata Jana Auerhana, prezidenta Československého štatistického úradu počas heydrichiády, krátko pred mojím narodením. Na jeho pamiatku som dostal meno Ján. Teda výchova, vzdelanie, rodinné tradície, priateľstvá i statočnosť znášať riziká boli podnetom pre zapojenie sa do príprav povstania.

Prvé počiatky príprav, ktoré vyvrcholili povstaním, vznikali už v roku 1939, keď vznikala československá armáda i zahraničný a domáci odboj, ktorého účelom bola porážka Nemecka, obnova Československa v predmníchovských hraniciach a porážka fašistického režimu na Slovensku. V čase paktu Molotov-Ribbentrop existovala organizácia Komunistická internacionála. Táto Komunistická internacionála bola riadená Sovietskym zväzom a mala za úlohu ako piata kolóna do európskych demokracií implementovať bolševickú revolúciu a diktatúru proletariátu. V tej dobe práve vznikal tento prvý československý odboj. Komunisti mali zákaz protifašistických aktivít. Komunisti teda nepochybne majú zásluhy na tomto povstaní, ale až neskôr. V prvých obdobiach odboja v 1939 – 1940 boli komunisti dokonca aj proti odboju a proti československej armáde na západe. Československá vláda organizovala všelijaké odbojové skupiny, ktoré vysielala do protektorátu, na Slovensko. Na základe týchto impulzov sa na Slovensku začalo pripravovať to povstanie.

považoval za správne.

Rafinéria Dubová
Autorka ilustrácie: Sarah Klopštock

Jeden z tých organizátorov povstania bol Alexander Korda, skutočne blízky rodinný známy. Otec dával Kordovi informácie, lebo on mal prehľad o cestnej správe a situácii na strednom Slovensku. Otec mal vlastne možnosť túto prípravu dotovať štátnym benzínom z rafinérie Dubová, kde otec dal príkaz, aby bola k dispozícii organizátorom povstania. Tak niekoľko tisíc litrov benzínu otcovým pričinením išlo na túto prípravu povstania.

Ako som spomínal, na Slovensku začali vznikať rôzne odboje. V rámci zahraničného odboja bola československá armáda, ktorá najprv relatívne málo bojovala vo Francúzsku, potom v Británii a neskôr sa zúčastňovala aj na bojoch proti Nemecku. Bol tiež domáci odboj, ktorý organizoval rôzne skupiny. Volali sa napríklad

justícia, flóra... každá mala nejaké svoje úlohy. Nevieť povedať, v akej skupine môj otec spolupracoval, ale bola to zaručene skupina, kde bol Alexander Korda. Táto skupina mala centrum, kde sa schádzali. Bola ním drogéria pod obchodným centrom Dunaj. Tá mala zadné trakty, kde sa schádzali a pracovali na povstaní.

*Obchodný dom Dunaj sa vtedy ešte volal „Brouk a Babka“, no pre lepšiu predstavu, kde sa schôdzky odohrávali, je spomínaný a ilustrovaný ako obchodný dom Dunaj.

Obchodný dom Dunaj
Autorka ilustrácie: Sarah Klopštock

Pred príchodom frontu bola okrem iných miest aj Bratislava vyhlásená ako festung Pressburg, takže bola celá opevnená a pri Rači, smerom na Jur boli veľké protitankové zátarasy. Otec, ako stavebný inžinier a ako dôstojník 110. delostreleckého pluku, dostal za úlohu zakresliť do máp tieto opevnenia. To sa všetko potom dostávalo k frontovým dôstojníkom. Otec mi dokonca po vojne tie zátarasy bol aj ukázať. Boli to také veľké kocky.

Tankové zátarasy
Autorka ilustrácie: Sarah Klopštock

Po vojne bol národný súd s prominentmi slovenskej vlády. Bol aj súd s Lednerom, ministrom z otcovho ministerstva. Otcov šéf inžinier Janšak bol práve počas povstania kdesi na strednom Slovensku na dovolenke. Otec dostal za úlohu zavolať ho naspäť, no nešlo to, a tak mu vyslal služobné auto do povstaleckého územia, aj keď vedel, že sa mu auto nevráti. To auto sa mu skutočne nevrátilo, partizáni mu ho skonfiškovali, čo otec, samozrejme, očakával a zvládol tak poslať služobné auto na podporu do povstaleckého územia.

Zápisnica o výsluchu svedka,

apísaná dňa 14. februára 1947 na základe obžalobou pri úsprot-
nom základe v Bratislave v trestnej veci proti
ing. Ladevitovi Lednárovi

pre § 2 b nár.č. 33/45 Sb.n. S.M.

Prítomní:

Dr. Michal Gerč, obžalobca N.S.

Magis Bieliková, zapisovateľka.

Svedok po upozornení podľa § 210 Trp. odpovedá takto:

I. Na otázky všeobecné:

Meno: Titus Lednár

Vek: 53 ročný, 31.1.1894

Rodiisko: Katev okr. Skalica

Bydlisko: Bratislava, ul. ČA 12.

Rodinný stav: Ženatý

Náboženstvo: rím.kat. Slovák

Zamestnanie: aktívny dôstojník, major

Pomer voči obvinenému a voči ostatným v tejto veci interesovaným
bez pomery a záujmu

Má svedok z trestného činu, ktorý je predmetom tohto trestného
konania, škodu a akú?

II. Na otázky zvláštne:

Dňa 2. decembra 1945 dostal som pripojený listis od obhajcu
obvineného Dr. Otakara Janáčka a na základe 1. januára 1947
dostal som sa do jeho kancelarie, kde bolo písané so mnou
potvrdenie k spisom pripojeným ktoré som ja podpísal.

*Prehlásenie
č. 113*

94/34

Tento prehlásenie som vypracoval, ktorým
bednára poseda od roku 1939 ako spoločlivého chlapca a preto
chcel som vrátiť jeho prepracovanie do Ziliny k osu, aby
nie mohli vzbudit zo židovského obľaditá v Moravě Mesta n/V.
nejaký materiál. Toto som Lednárovi naznačil a som mu nadhodil,
aby to v Bratislave nejako vzbavil tak, aby sa ten materiál
mohol uložiť na železničných stanicích niekde inde kde by nebol
pod dozoru Nemcov a nebol pohromade. Npor./potomto oficiál,
Ing. Kováč Mesta n/V. sa nevrátil a ja som s ním už nebola.
Ke dva alebo tri dni po jeho odchode prišiel však tajomník
obvineného z dobe som vzbudil, že npor. Lednár chcel sa s obvine-
ným o veci rozprávať a vrátil som, že ing. Ladevit Lednár
t.j. obvinený s vecou súhlasil.

Spôsob odovzdenia materiálu som opísal vo svojom
potvrdení. Tento materiál sa celý zachránil.

Iné údaj neviem.

Po nahliadnutí, schválené a podpísané.

Štefan Janšák

Svedok ing. Ladislav Osvaldík, 38 ročný, nar.
18.10.1908, kat., technický vedec v ilave, ženatý, býva v Bratislave, Gorazdova 17./bez pomery
a záujmu po poučení udáva:

V dobe povstania som bol prezidiálnym Esom Ministerstva
dopravy a var. práce, ing. Štefan Janšák pri vypuknutí povstania
sa zdržoval na sv. jom statku v okolí Bánoviec n/S. a následkom
vojnových udalostí sa nemohol vrátiť do Bratislavy, lebo auto

ktoré ma pre mňa poslali slabali povstaleckí vojaci na ceste.
Z príkazu obvineného som viackrát vzbud cestou najskôr
advokáta v Bánovciach ing. Janáčka, aby sa vrátil do služby
akoncek raz som mu telegrafoval ale Janšák savrátil až neskôr
v decembri.

Káto pred jeho návratom začala sa proti nemu pokračova-
nie pre jeho domnení účasť na povstaní, ale ako sa zamítan
Janšák dokázal, že sa povstania nezúčastnil a preto nebola ani
prepustený, ale bol poslaný na dovolenku a zavadené bolo
penzionovacie pokračovanie. Ing. Janšák mal byť pensionovaný
1. aprílom 1945, ale oslobodenie Bratislavy toto uriekasilo.
Všetky tieto okolnosti Janáčka vzbavujú najmä tie z jeho spisov,
nási
ktoré sa nachádzajú na Povereníetve techniky.

Môžem potvrdit, že obvinený navrhnuť poslať ing. Janáčka
ka že penzia s nebol návrh na jeho prepustenie.

Iné údaj neviem.

Po nahliadnutí, schválené a podpísané.

Ing. Osvaldík

Svedok Anton Lednár, 38 ročný, nar. v Růdendorfe,
ženatý, rím.kat. technický úradník, býva v Bratislava, Uršákov
19. bez pomery a záujmu po poučení udáva:

Obvinený je mojím bratrance v druhom alebo v tretom
stupni, ale poznám sa s ním od detstva. V dobe povstania som bol
aktívnym dôstojníkom v novom Meste n/V. ako veliteľ železničnej
rotvy.

Koncom októbra lebo v novembri som dostal reakciu od
Ing. aby som išiel na železničnom rotou k Štrépmu.

94/34

plk.del. Alexander Korda
Vojskový útvar 2209.

Hranice 4. novembra 1947.

Prehlásenie.

Prehlasujem, že pán Ing. Ladislav Osvaldík sa
činne zapojil do príprav Slovenského povstania tým, že
nám už v roku 1943 v apríli požičiaval úradné auto, ktorým
som jazdil na Moravu k navázovaniu styku s odbojovými silo-
kami do Lanžhotu, Frerova a Hraníc.

Začiatkom roku 1944 keď bolo treba sohnat väčšie množ-
stvo benzínu na prepravu rôznych zbraní z Bratislavy, dodá-
val vždy vozidlá i s pohonnými hmotami.

Dával príkazy úradníkom a orgánom v rafinérii Dubová,
aby orgánom odoberajúcim benzín a olej vychádzali v ústrety
a mojím orgánom pomáhali. Tak sa nám podarilo získať príčine-
ním menovaného asi 3000 l benzínu, ktorý bol spotrebovaný v
erárnych motorových vozidlách pre zásobovanie partizánov.

Určil mi spoľahlivých inžinierov na rôznych silničných
stavebných správach a ktorými potom navštevovali styk parti-
zán. /plk. Vjeličko, mjr. Černogorov, profesor Jeršov, mjr.
Hanus, npor. Krúžliak, mjr. Vajceik, škpt. Trnkocý.

Soznámil ma s jeho spolupracovníkmi v úrade, ktorí boli
zapojení v odboji.

Podporoval a chránil kolegov českej národnosti.

Bol vždy protifašistického smýšľania, dobrý čechoslovák
a výborný spolupracovník v prípravách odboja.

Svedkovia:

mjr. Viliam Vajceik,

škpt. Branislav Trnkocý

plk. del. Korda

A aké sú teda moje pocity? Že som pyšný na svôjho otca! Touto témou sme síce zmeškali jednu generáciu priamych aktérov a účastníkov príprav a realizácie povstania, ale možno vyjdú na povrch zabudnuté príbehy rodinných príslušníkov, nepublikované, ktoré by bez tohto podnetu zanikli a upadli do trvalého zabudnutia.

Samozrejme, povstanie sa teda skončilo tak, ako sa skončilo – do dvoch mesiacov bolo potlačené. O tom však nechcem rozprávať, lebo o povstaní je napísaných tisíc kníh a milión strán, takže to sa dá naštudovať. Ale teda povstanie predčasne vypuklo a predčasne bolo aj potlačené. A spomínaný Alexander Korda bol, ako mnohí aktéri, ktorí boli napojení na londýnsku vládu po '48 roku, zatvorený a následne umučený.

Jeho pôsobenie v protifašistickom odboji sa mu stalo, paradoxne, osudným. Pani Kordová, ktorá tiež bola medzi tými organizátormi povstania, sa vlastne teraz ocitla v dosť zlej situácii. Požiadala teda otca o pomoc a predstavila mu nejakého pána Pišku a povedala o ňom, že je to jej bratranec. Otec bol poľovník a mal poľovné revíry na druhej strane Dunaja. Vtedy ešte nebola železná opona, ako ju poznáme dnes, s ostnatými drôtnami, a vedel, ako sa dá prejsť cez hranicu. Pani Kordová ho teda poprosila, aby sa tohto Pišku ujal, tak pán Piška u nás aj prespal, a ako otec ukazoval pánovi Piškovi prechod, tak sa z neho vykľul dvojitý agent a agent ŠTB a otca udal. Otec bol teda súdený za vlastizradu a vyzvedačstvo, dostal 7 rokov basy a ďalším trestom bola konfiškácia celého majetku, z toho si zhruba 4 roky odsedel. V base ťažko ochorel, dokonca oslepol z cukrovky, ktorá bola neliečená. Potom sa z toho nejako dostal, ale na základe zdravotného stavu, ktorý mu spôsobila basa, v 62 rokoch predčasne zomrel. Ja tvrdím, že jeho smrť bola spôsobená tým, že sa aj po vojne snažil pomáhať ľuďom, s ktorými pomáhal organizovať povstanie.

Ladislav Osvaldik ukazuje pánovi Piškovi prechody cez hranice
Autorka ilustrácie: Sarah Klopštock

V mene republiky!

Štátny súd pojednávajúci v Bratislave v dňoch 10-13.11.1952
vyniesol dňa 13.11.1952 tento

r o z s u d o k :

Obvinení :

1. Vendelín Vádasák, nar. dňa 20.10.1916 v Bohdanovciach, naposledy bytom v Bratislave, diečna ul. 2, colný úradník.
2. Eugen Kofčík, nar. dňa 4.4.1915 vo Vrútkách, naposledy bytom v Bratislave, Povážska ul. 15, redaktor.
3. Ing. Tibor Klein, nar. dňa 22.4.1912 v Spišskej Novej Vsi, naposledy bytom v Bratislave, Rázusovo nábr. 8, technický úradník ČSSZ.
4. Juraj Svoren, nar. dňa 9.9.1918 v Zvolenci, naposledy bytom v Bratislave, Turzova 531, úradník ČSSZ.
5. Ing. Eugen Kráča, nar. dňa 25.9.1914 v Devíci, naposledy bytom v Bratislave, Karlova Ves 254, profesor Vysokej školy technickej.
6. Ing. Ladislav Osvaldík, nar. dňa 8.5.1908 v Ilave, naposledy bytom v Bratislave, Gorezdova 17, technický úradník ČSSZ.
7. Ernest Šmálik, nar. dňa 10.6.1920 vo Zvolene, naposledy bytom tamtiež; herec Stredoslovenského divadla.
8. Martin Mojžiš, nar. dňa 13.9.1920 v Podzámbocku, naposledy bytom v Bratislave, Osadná 11, šofér.
9. Ladislav Kaniš, nar. dňa 13.10.1912 v Novej Bani, naposledy bytom v Priebežovciach, podporučík SNB.
10. Peter Bilý, nar. dňa 14.12.1916 vo Frída, naposledy bytom tamtiež robotník.
11. Štefan Pačessa, nar. dňa 22.3.1916 v Demiši, naposledy bytom v Brezne, učtovník ČSSZ.
12. Pavel Stehlik, nar. dňa 10.9.1918 v Čekoveciach, naposledy bytom v Bratislave, Dobrovodského 9, príslušník SNB.

217

13. Viktor Vlček, nar. dňa 30.11.1904 v Senkerfe, naposledy bytom v Bratislave, Vajnorská cesta-novostavba, úradník ČSSZ.
14. Eugen Čáha, nar. dňa 12.10.1919 v Kalinove, naposledy bytom v Blatných Horách, úradník ČSSZ.
15. Juraj Kňažko, nar. dňa 26.11.1934 v Dočowlom, naposledy bytom v Bratislave, Mikulášska 7, úradník ČSSZ.
16. František Gabša, nar. dňa 24.11.1914 v Novej Vsi m / Váhom, naposledy bytom tamtiež, príslušník SNB.
17. Otilia Zlámaiová, nar. dňa 27.7.1928 v Košiciach, naposledy bytom v Bratislave, na Janách 188, frekventantka školy pre porodnú asistentky.
18. Gebrle Kleinová, nar. dňa 21.11.1921 vo Vrútkách, naposledy bytom v Bratislave, Rázusovo nábr. 8, v domácnosti.
19. Dr. František Prochodský, nar. dňa 23.11.1922 vo Vrútkách, naposledy bytom v Bratislave, Kalinčákova 3 / 4, úradník Krajského výboru Sokola.
20. Viktor Petrovič, nar. dňa 18.11.1904 v Madonine, naposledy bytom v Bratislave, Slávičie údolie, 756, domácnosť.
21. Angelo Petrovičová, nar. dňa 27.2.1919 v Kralovciach, naposledy bytom v Bratislave, Slávičie údolie, v domácnosti.

s ú v i a n í

a to

Vendelín Nádaszký, Eugen Korda, Ing. Tibor Klein, Juraj Svoren, Ing. Eugen Kráča, Ing. Ladislav Osvaldík, Štefan Pačessa, Pavel Stehlik, Juraj Kňažko, František Gabša, Gebrle Kleinová tým, že od januára r. 1949 do začiatku marca 1950 v Bratislave sa spojili s agentom americkej výzvednej služby, tomuto poskytl ubytovanie a umožnil jeho ilegálny odchod za hranice, okrem toho Vendelín Nádaszký a Juraj Svoren sa zviazali k sprostredkovaní špiónážnych zprav do zahraničia a Eugen Korda vyrazil skutočnosť tvoriace predmet štátneho tajomstva.

Rozhodnutie o odsúdení Ladislava Osvaldíka
Zdroj: Archív J. Osvaldík

S otcom som mal veľmi dobrý vzťah. Všetky sme robili aj fušky spolu, spolu sme cestovali a potom, keď bol na penzii, sme si pomáhali. Dodnes však ľutujem, že som sa nepýtal. A to je problém mnohých ľudí, že skutočne mali možnosť sa týchto účastníkov a aktérov rôznych vojnových udalostí pýtať na veci, no nepýtali sa. U nás doma sa na túto tému veľmi málo rozprávalo. Ale už keď som nabral rozum, keď som mal tých dvadsať a viac, už vtedy som sa mohol otca pýtať, no to mi nedošlo. Došlo mi to až na staré kolená, že môžem byť hrdý na svojich predkov, že môžem byť hrdý na svojich starých rodičov, že môžem byť hrdý na svojich rodičov.

Dávno po odchode otca som sa zoznámil s dr. Brezinským, bývalým pracovníkom ministerstva kultúry Slovenského štátu. Povedal mi: „S Tvojím otcom sme si Slovenský štát predstavovali inak.“ Otec si zaručene Slovenský štát nepredstavoval vôbec. Inak by si zaručene predstavoval aj Slovenskú republiku.